

Öppna upp i takt med vaccinationerna

Malmö stadsbibliotek är stängt. Även restriktionerna mot pandemin har en kostnad. FOTO: Johan Nilsson/TT

Coronarestriktionerna medför stora kostnader för samhället och folkhälsan, skriver Roger Svensson, docent och forskare vid Institutet för Näringslivsforskning. Därför bör Sverige öppna upp i takt med att riskgrupperna vaccinerats.

AV [ROGER SVENSSON](#) | 31 MARS 2021

Eventuella åsikter och slutsatser i texten är skribentens egna.

En viruspandemi har drabbat världen och skördat åtskilliga liv. Den har åtföljts av en våg av nedstängningar och hårda restriktioner, där politiker i olika länder tävlat med varandra om att framstå som handlingskraftiga. Det främsta argumentet har varit att

undvika överbelastning i sjukvården. Sverige, som tillämpat en mjukare linje delvis byggd på frivillighet, har beskyllts för att ”experimentera”, trots att nedstängningar på nationell nivå aldrig tidigare tillämpats. Det historiska perspektivet i media och bland politiker har nästan varit obefintligt.

Vid de senaste pandemierna – asiaten (1957–58) och Hongkong-influensan (1968–69) – hölls samhällena öppna i så stor utsträckning som möjligt, samtidigt som riskgrupper skyddades. Resultatet blev en överdödlighet som ligger i nivå med dagens pandemi, en viss nedgång i den ekonomiska aktiviteten, men en snabb återhämtning av samhället efter pandemin. Med de nedstängningar som tillämpats under dagens covid-19-pandemi har emellertid hälsokrisen förvärrats – speciellt i u-länderna – och dessutom skapat en allvarlig global ekonomisk kris.

Pandemilagen som klubbades igenom i riksdagen tidigare i år ger regeringen utökade befogenheter att stänga ner samhället. Hårdare restriktioner har redan tillämpats.

Oklar bild av smittspridningen

Statistiken av både smittspridning och antalet infekterade är oftast felaktig. I princip krävs slumpmässiga urval för att man ska få ett bra mått på smittspridning. Detta har sällan varit fallet. Testerna med antikroppar underskattar dessutom grovt antalet individer som är immuna mot covid-19, eftersom många infekterade med lindriga symptom inte har låtit testa sig och många har skydd genom [t-celler](#).

☞ Denna procentuella dödlighet är något högre än en svår säsongsinfluensa.

Enligt den världsledande epidemiologen professor **John Ioannidis** vid Stanford University, ligger dödligheten (antal dödsfall dividerat med antal infekterade) av covid-19 i genomsnitt på cirka 0,25 procent, baserat på 61 oberoende [studier](#).

Denna procentuella dödlighet är något högre än en svår säsongsinfluensa. Men självklart kommer fler att bli infekterade och dö av covid-19, eftersom befolkningen nästan helt saknat immunitet mot detta virus. Influensan och covid-19 har gemensamma riskfaktorer: hög ålder, övervikt och underliggande sjukdomar. Det är alltså viktigt att skydda eller vaccinera dessa riskgrupper. När detta är gjort kan samhället öppna upp igen.

Den statistik som presenteras av Folkhälsomyndigheten överskattar antalet covid-19-dödsfall, då alla personer som haft covid-19 de senaste 30 dagarna räknas med i statistiken. Många av dessa har haft andra underliggande sjukdomar. Eftersom obduktioner nästan aldrig har genomförts, vet vi inte den exakta dödsorsaken. Därför är statistik på överdödlighet, beräknat som antalet dödsfall jämfört med de fyra till fem föregående åren, ett betydligt mer tillförlitligt mått.

Högst dödlighet i nedstängda länder

Statistik framtagen av historikern **Fredrik Charpentier Ljungqvist** visar att Sveriges överdödlighet låg på 6,8 procent för 2020, vilket är bland de lägsta i Europa. Som jämförelse låg överdödligheten på 10–20 procent för fem av de länder (Spanien, Italien, Frankrike, Storbritannien och Belgien) som haft de hårdaste nedstängningarna i Europa enligt ett index från Oxford university. Sverige har alltså medicinskt sett klarat sig relativt bra.

En rad vetenskapliga studier var tidigt ute med slutsatserna att icke-medicinska nedstängningar och hårda restriktioner hade signifikanta effekter med minskad dödlighet och smittspridning. Flera av dessa publicerades i välrenommerade tidskrifter. En första svaghet är att dessa studier använde otillförlitliga data på smittspridning eller rapporterade covid-19-dödsfall snarare än överdödlighet.

” På senare tid har det dykt upp allt fler studier som visar att det knappt finns något samband mellan dödlighet och tvingande restriktioner.

En annan brist är att de använt simuleringsmodeller där resultaten är starkt beroende av de ingående antaganden som gjorts. På senare tid har det dykt upp allt fler studier som visar att det knappt finns något samband mellan dödlighet och tvingande restriktioner.

Den största svagheten med nästan alla tidigare studier är att de inte gjort någon ‘kostnads-intäkts’-analys. Studierna har bortsett från de icke-medicinska restriktionernas negativa effekter på: 1) samhällsekonomin; 2) de grundlagsskyddade demokratiska fri- och rättigheterna, samt 3) folkhälsan i allmänhet.

Höga samhällskostnader

Höga samhällsekonomiska kostnader tar sig uttryck i form ökad arbetslöshet, fler konkurser, produktionsstopp, nedgång i internationell handel och sämre inlärning/urholkat humankapital hos elever och studenter som tvingas till distansundervisning. Inte minst har restriktionerna drabbat sektorer såsom turism, kultur, nöjesliv, idrott, restauranger och konsumentnära tjänster.

En annan kostnad är den statsfinansiella, när budgetunderskott och statsskuld rusar i höjden på grund av minskade skatteintäkter och olika åtgärdspaket. Både åtgärdspaket från regeringar och stimulanser från centralbanker har hittills slagit relativt snett med stora omfördelningseffekter på förmögenheter. Stöden har främst gått till större företag, och centralbankernas obligationsköp har främst gynnat företag och hushåll med tillgångar i aktier eller fastigheter/bostäder.

Statistik över BNP-utvecklingen tyder på att Sverige hittills klarat sig bättre ekonomiskt än de länder som haft hårda restriktioner. Men alla rökråd är ännu inte skingrade, eftersom både BNP-siffror och arbetslöshet är kraftigt dopade av olika åtgärdspaket som varierar mellan länder.

☞ I Sverige lämnar pandemilagen fältet öppet för en godtycklig maktutövning.

Nedstängningspolitiken inskränker på ett illavarslande sätt de grundlagsskyddade demokratiska fri- och rättigheterna. Politiker i många länder har tagit pandemin som ursäkt för ett mer auktoritärt samhälle där både mötes- och demonstrationsrätten satts på undantag. I Sverige lämnar pandemilagen fältet öppet för en godtycklig maktutövning. Än värre är kanske effekterna av de tilltänkta vaccinpassen som föreslås ge tillträde till resor, sportevenemang och nöjen för vaccinerade personer, trots att lagstiftningen varken i Sverige eller EU kan tvinga medborgare att vaccinera sig.

Risk för godtycklig övervakning

Sådana vaccinpass riskerar inte bara att dela in medborgarna i ett A- och B-lag, utan även allvarligt inskränka integriteten för medborgarna och ge den politiska eliten möjligheter till godtycklig övervakning.

Slutligen orsakar restriktionerna en allmänt försämrad folkhälsa. Hela befolkningen drabbas av restriktionerna, även de som tillfrisknat från infektion och de som inte tillhör riskgrupperna. Det handlar om minskad fysisk aktivitet när gym- och sportanläggningar stängs och ungdomsidrott pausas, ökad mental ohälsa på grund av frivillig eller påtvingad social isolering, ökat missbruk på grund av arbetslöshet eller att människor undviker att söka eller inte får tillgång till vård för andra sjukdomar.

Alla dessa faktorer leder till försämrat immunförsvar och ökad dödlighet i förtid. Folkhälsan påverkas alltså inte bara direkt av restriktionerna utan även indirekt via de samhällsekonomiska effekterna. Välfärdsförlusterna kan här vara betydande.

Nedstängningspolitiken träffar barn och ungdomar, svaga grupper på arbetsmarknaden samt småföretag förhållandevis hårt – både ekonomiskt och mentalt. Än värre drabbas världens fattigaste länder. Världsbanken [uppskattar](#) att pandemin och dess restriktioner under 2020–21 försätter mellan 143 och 163 miljoner människor i extrem fattigdom, definierad som en inkomst på mindre än 2 USD per dag. Vidare hävdar [Vetenskapens värld](#) att undernäring och utebliven sjukvård i coronakampens spår kan orsaka åtskilliga dödsfall bland barn och unga. Sådana dödsfall är synnerligen kostsamma, eftersom många levnadsår går till spillo. Jämförelse kan göras med medianåldern på 84 år för avlidna med covid-19 i Sverige.

Öppna när riskgrupperna är vaccinerade

Sammanfattningsvis är de negativa effekterna på samhällsekonomin, de medborgerliga fri- och rättigheterna och folkhälsan av nedstängningar och tvingande restriktioner betydande, samtidigt som de medicinska kortsiktiga effekterna är små om ens signifikanta. De nedstängningar och restriktioner som införts i Västvärlden står inte i proportion till hur farligt viruset är. Pandemilagen som införts i Sverige och som åtföljts av allt hårdare restriktioner är ett illavarslande tecken.

” Men mutationer följde även på asiaten och Hongkong-influensan, och är något som vi troligen måste leva med.

Lagen motiveras inte på något sätt av vetenskapliga studier och kan bara förvärra krisen.

Flera mutationer är redan spridda och säkerligen är fler på gång. Men mutationer följde även på asiaten och Hongkong-influensan, och är något som vi troligen måste leva med. Mycket kritik har riktats mot den svenska vaccinationstakten, men redan har omkring 13 procent av den vuxna befolkningen – där många av riskgrupperna ingår – fått den första sprutan. När större delen av riskgrupperna är vaccinerade bör Sverige därför öppna upp igen. Om inte annat för att minimera de bördor som våra barn och ungdomar har fått bära under denna pandemi.